

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΑΓΙΑΡΟΥΣΙΟΥ ΚΑΙ ΩΡΩΠΟΥ
«**ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΑΓΙΟΙ**»

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ ΠΕΝΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

www.agioiapistoloi.gr e-mail: agioi.apostoloi@gmail.com

τηλ. 210 8027738

ΚΥΡΙΑΚΗ 5 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2014 ΠΡΟ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ

θεοπέμπτου, θεωνά των μαρτύρων. Συγκλητικῆς οσίας.

Έτος 7^ο Τεύχος 279

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Η καθιέρωση της εορτής, το νόημά της και ο Μεγάλος
Αγιασμός.

Με την εορτή των Θεοφανείων ολοκληρώνεται ένας πλούσιος λατρευτικός κύκλος που η Εκκλησία μας τον ονόμασε «Άγιο Δωδεκαήμερο». Τα γεγονότα που εορτάζονται είναι η κατά σάρκα Γέννηση (25 Δεκεμβρίου), η Περιτομή (1 Ιανουαρίου) και η Βάπτιση (6 Ιανουαρίου) του Χριστού (Ματθ. 2^ο και 3^ο κεφ.)

Αρχικά οι γιορτές του Δωδεκαημέρου ήταν μία, τα Θεοφάνεια, η οποία είναι η παλαιότερη Δεσποτική εορτή και από τον 4^ο αιώνα αρχίζουν και υπάρχουν περιπτώσεις χωριστού εορτασμού των εορτών Χριστουγέννων και των Θεοφανείων όπως μας πληροφορούν ο Μ. Βασίλειος και ο Γρηγόριος ο Θεολόγος. Για τις εορτές και τις λατρευτικές τελετές των εορτών των δύο πρώτων αιώνων και για τον λόγο και τον ορισμό σε συγκεκριμένη ημέρα των εορτών μας πληροφορούν ο Ιγνάτιος Αντιοχείας, ο Κλήμης Ρώμης και άλλοι χριστιανοί συγγραφείς του 2^{ου} και 3^{ου} αιώνα. Σ' αυτά, λοιπόν, τα κείμενα φαίνεται ότι οι Χριστιανοί γιόρτασαν την ίδια μέρα Χριστούγεννα και Θεοφάνεια καλύπτοντας, κυρίως, τρεις γιορτές που είναι α) η φανέρωση του Θεού ως βρέφους στους ανθρώπους γενικά, β) η φανέρωση του Θεού στους Μάγους ειδικά και γ) η φανέρωση της Αγίας Τριάδος στον Ιορδάνη.

Από τον 4^ο αιώνα όμως και μετά η Εκκλησία αποφασίζει να χωρισθούν οι εορτές για να δώσει θρησκευτικό και σωτηριολογικό περιεχόμενο και να αντιταχθεί στις δυο μεγάλες ειδωλολατρικές που ήταν στην μεν Δύση ο Θεός-Ήλιος στην δε Ανατολή οι Επιφάνειες. Η προέλευση, πιθανότατα, είναι εξωβιβλική: είναι γνωστό, ότι αιγύπτιοι λάτρευαν ενός μυστηριακού θρησκευμάτος εόρταζαν την εμφάνιση του Χρόνου ή Κρόνου μέσα από τα νερά του Νείλου στις 6 Ιανουαρίου. Αυτή ήταν μια από τις πολλές ειδωλολατρικές «Επιφάνειες». Είναι φανερό ότι οι Χριστιανοί ξεκίνησαν στην Αίγυπτο να δίνουν τη δική τους απάντηση για το ποια είναι η πραγματική «Επιφάνεια» του Θεού μέσα από τα νερά: αυτή του βαπτιζομένου Ιησού. Με το παράδειγμά Του και την εντολή Του αργότερα για βάπτιση των πιστευόντων όχι μόνο πλέον «εν ύδατι» (όπως στην θρησκευτική πρακτική πολλών ανατολικομεσογειακών θρησκειών, όπου το λιγοστό νερό θεωρείται πάντα θεόσταλτο καθαρτήριο), αλλά και «εν Πνεύματι», ο Χριστός αναδείκνυε τη μοναδική ιστορική «Επιφάνεια» του Θεού σε μια ιστορία ευθύγραμμη, που δεν

επαναλαμβάνεται. Αντίθετα, η «Επιφάνεια» των νερών ή του θεού-Ηλίου (solis invicti) στη Δύση, κατά το χειμερινό ηλιοστάσιο, ήταν η αποθέωση της κυκλικής φυσικής ροής του κόσμου.

Στη Ρώμη είχε αρχίσει από τις πρώτες δεκαετίες του 4ου αιώνα (περί το 330-340) ο εορτασμός των Χριστουγέννων ως απάντηση στα ειδωλολατρικά Βρουμάλια ή Σατουρνάλια, που ήταν η λατρεία του αναγεννώμενου Ηλίου, όταν (περισσότερο εμφανώς στα βορειότερα κλίματα) άρχιζε να ξαναμεγαλώνει η μέρα, μετά το χειμερινό ηλιοστάσιο. Οι Χριστιανοί στη λατρεία του «ξαναγεννημένου Ήλιου» του φυσικού κύκλου, απαντούσαν με τη γέννηση του «νοητού Ηλίου της Δικαιοσύνης». Περί το 375 άρχισαν να εορτάζονται τα Χριστούγεννα και στη Συρία και το 386 ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, πρεσβύτερος στην Αντιόχεια, εξέφρασε στο Λόγο του «Εις την γενέθλιον ημέρα του Σωτήρος» τη χαρά του, που επιτέλους η 25η Δεκεμβρίου μπήκε επίσημα στο εορτολόγιο της πόλης. Μέχρι το 432 η εορτή είχε φθάσει και στην Αλεξάνδρεια.

Εκτός της κύριας ονομασίας της εορτής, ο κόσμος γνωρίζει την Βάπτιση του Κυρίου μας ως εορτή των Θεοφανείων ή των Φώτων. Το γνωστό σε όλους μας απολυτικό της Εορτής περιγράφει ακριβώς και δικαιολογεί τις δύο αυτές ονομασίες. Σας το παραθέτουμε σε μετάφραση:

«Όταν βαπτίζοσούν στον Ιορδάνη, Κύριε, φανερώθηκε η προσκύνηση της Τριάδας, η φωνή του Πατέρα το επικύρωνε, καθώς σε ονόμαζε Υιό αγαπητό. Και το Πνεύμα με μορφή περιστεριού βεβαίωνε την αλήθεια του Λόγου. Δόξα σε Εσένα, Χριστέ Θεέ, που φανερώθηκες και φώτισες τον κόσμο» (Απολυτικό Θεοφανείων «Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου σου, Κύριε...»).

Άρα, λοιπόν, ονομάζεται Θεοφάνεια επειδή η Αγία Τριάδα γίνεται αντιληπτή από τον άνθρωπο με τα αισθητήρια όργανά του, δηλ. με τα μάτια και τα αυτιά του. Και ονομάζεται Φώτα επειδή, όπως λέει στο τέλος το Απολυτικό της Εορτής, ήλθε ο Χριστός για να φωτίσει τον κόσμο, μολιάζοντάς τον και πνευματικά δια του Βαπτίσματος και του Χρίσματος. Την παραμονή των Θεοφανείων, την νύκτα γίνονταν οι βαπτίσεις των Κατηχουμένων χριστιανών έτσι ώστε την επομένη ημέρα των Θεοφανείων οι νεοφώτιστοι να κοινωνήσουν. Πηγαίνοντας προς το Βαπτιστήριο, κρατούσαν στα χέρια τους λαμπάδες συμβολίζοντας τον φωτισμό της ψυχής. Εξ αιτίας όλων αυτών των λαμπάδων και του φωτός η εορτή ονομάσθηκε και Φώτα.

Γνωρίζουμε όλοι μας το ιστορικό γεγονός της Βαπτίσεως έτσι όπως το περιγράφει ο Ευαγγελιστής Ματθαίος στο 3^ο κεφάλαιο του Ευαγγελίου του (στιχ. 13-17). Ο Χριστός βαπτίσθηκε για τους εξής λόγους, όπως μας τους παραθέτει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός:

1^{ον} Για να καθαρίσει από την αμαρτία το ανθρώπινο σώμα ολόκληρης της ανθρωπότητας αλλά και του καθενός μας προσωπικά.

2^{ον} Για να συντρίψει τα κεφάλια των δρακόντων που έμεναν στο νερό, όπως πίστευαν οι αρχαίοι πολιτισμοί.

3^{ον} Για να πνίξει στο νερό πάθη και αδυναμίες, επειδή οι Εβραίοι πίστευαν στην καταστρεπτική ιδιότητα του νερού.

4^{ον} Για να αγιάσει και να ευλογήσει τον Ιωάννη τον Πρόδρομο και Βαπτιστή.

5^{ον} Για να εκπληρώσει τον εβραϊκό Νόμο που όριζε ότι ο Μεσσίας έπρεπε να αρχίσει την δημόσια δράση του με βάπτισμα.

6^{ον} Για να αποκαλύψει στους ανθρώπους το μυστήριο της Αγίας Τριάδος.

7^{ον} Για να εισαγάγει στην Εκκλησία τον τύπο του Βαπτίσματος.

Η σημασία του Ιορδάνη ποταμού

Αυτές τις ημέρες ακούμε στίχους από τους Ψαλμούς του Δαβίδ που λένε «ο Ιορδάνης εστράφη εις τα οπίσω», ένα γεγονός που συνέβη κατά την Βάπτισή του Κυρίου μας όταν και ανεστράφη η ροή του ποταμού. Ο ποταμός Ιορδάνης ξεκινάει από δύο πηγές, την Ιόρ και την Δάν. Αυτά τα δύο μικρά ποτάμια ενώνονται και σχηματίζουν τον Ιορδάνη που χύνεται τελικά στην Νεκρά Θάλασσα. Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος μας αναφέρει πως ο Ιορδάνης ποταμός συμβολίζει την απαρχή του ανθρωπίνου γένους από τον Αδάμ και την Εύα (Ιορ και Δαν). Η πορεία τους οδηγεί προς την νέκρωση που συμβολίζεται με την Νεκρά Θάλασσα. Ήλθε όμως ο Χριστός και με την Βάπτισή του ανέστρεψε τη ροή του ποταμού και των ανθρώπων που πλέον δεν τρέχουν προς τον θάνατο, αλλά προς την αφθαρσία και την αιωνιότητα.

Ο Μέγας Αγιασμός

Σ' ότι αφορά τον Αγιασμό υπάρχουν κάποιες παρανοήσεις ή λαθεμένες ευλαβείς παραδόσεις και γι' αυτό κρίνουμε σκόπιμο προς άρση των παρεξηγήσεων να παρουσιασθεί η ορθή διδασκαλία περί του Αγιασμού.

1. Κατ' αρχήν είναι λάθος η διάκριση του Αγιασμού που τελείται την 5^η και 6^η Ιανουαρίου σε Μικρό και Μεγάλο Αγιασμό. Και τις δύο ημέρες τελείται ο Μεγάλος Αγιασμός και το Τυπικό της Εκκλησίας μας ορίζει την τέλεση Μεγάλου Αγιασμού μόνο κατ' αυτές τις δύο ημέρες. Μικρός Αγιασμός ονομάζεται ο αγιασμός της πρώτης κάθε μήνα και σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση τελείται. Η τέλεση του Μεγάλου Αγιασμού και την παραμονή των Θεοφανείων είναι νεότερη συνήθεια με μοναδικό σκοπό την εξυπηρέτηση των πιστών σε αγροτικές και απομακρυσμένες περιοχές.

2. Ο Μέγας Αγιασμός μπορεί να φυλάσσεται στα σπίτια στο εικονοστάσι, όπως αναφέρει και το κείμενο των ευχών της Ακολουθίας «για να τον έχουν όλοι όσοι τον λαμβάνουν προς θεραπεία των παθών, προς αγιασμό των σπιτιών και για οποιαδήποτε πνευματική ωφέλεια». Το ίδιο αναφέρει και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος στον Λόγο του για την εορτή των Θεοφανείων.

3. Δεν νηστεύουμε την παραμονή των Θεοφανείων για να πούμε τον Μεγάλο Αγιασμό. Δεν μαρτυρείται πουθενά αυτό από την παράδοση και την πράξη της Εκκλησίας μας. Άλλωστε, αυτό αποδεικνύεται ότι ο Αγιασμός και των δύο ημερών είναι ο ίδιος αλλά ο πιστός δεν νηστεύει την παραμονή της 5^{ης} Ιανουαρίου. Η νηστεία αφορούσε τον ομαδικό βαπτισμό που γινόταν την νύκτα της 5^{ης} Ιανουαρίου όπου νήστευε όλη η Εκκλησία για να υποδεχθεί τους νεοφωτίστους, οι οποίοι κοινωνούσαν στα Θεοφάνεια.

4. Σε καμία περίπτωση ο Μέγας Αγιασμός δεν συγκρίνεται με την Θεία Κοινωνία και δεν μπορεί να την υποκαταστήσει, διότι η Θεία Κοινωνία είναι το Σώμα και το Αίμα του Χριστού και ο Μέγας Αγιασμός είναι αγιασμένο νερό. Πρωταρχικός σκοπός των Χριστιανών την ημέρα των Θεοφανείων πρέπει να είναι πρώτα να κοινωνήσουν και έπειτα να πάρουν τον Αγιασμό.

Η Εκκλησία μας προσφέρει τον Μεγάλο Αγιασμό στους χριστιανούς έτσι ώστε ο πιστός να χαριτώνεται, να αγιάζεται και να παίρνει δύναμη στον πνευματικό του αγώνα. Απαιτείται, όμως, από όλους μας, κληρικούς και λαϊκούς, προσοχή στην τήρηση και στην ερμηνεία των Ιερών Παραδόσεων ούτως ώστε να αποφεύγονται παρερμηνείες και παρεξηγήσεις.

Άγιοι Θεόπεμπτος και Θεωνάς

Ο Άγιος Θεόπεμπτος μας διδάσκει πως πρέπει να είμαστε πρωτοπόροι, αν θέλουμε να κερδίσουμε την αιώνια δόξα και όχι αυτή την προσωρινή του κόσμου. Ο Άγιος ήταν επίσκοπος στα χρόνια του αυτοκράτορα Διοκλητιανού (284 - 305 μ.Χ.), που στις 23 Ιανουαρίου 303 υπέγραψε διάταγμα ανελέητου διωγμού κατά των χριστιανών. Τότε, ο πρώτος που ομολόγησε Χριστόν Εσταυρωμένον και ήλεγξε τον Διοκλητιανό για την πλάνη του, ήταν ο επίσκοπος Θεόπεμπτος. Βέβαια, αμέσως μετά ήξερε τι τον περίμενε.

Και πράγματι, υποβάλλεται σε μια σειρά σκληρών βασανιστηρίων, που συγχρόνως συνοδεύονται από θαύματα. Πρώτα τον βάζουν σε φούρνο αναμμένο για να καεί, αλλά θαυματουργικά βγαίνει ζωντανός και αβλαβής. Έπειτα, του βγάζουν το ένα μάτι και, αμέσως μετά, του επιβάλλουν να πει θανατηφόρα δηλητήρια. Επειδή όμως φυλάχτηκε από τη Χάρη του Θεού αβλαβής, τον αποκεφαλίζουν. Αλλά η ανδρεία, η ασάλευτη πίστη, η έξοχη καρτερία και η ηθική λάμψη που φώτιζαν τη φυσιογνωμία του μάρτυρα Θεοπέμπτου, μίλησαν πειστικά και νικηφόρα στην καρδιά του ειδωλολάτρη μάγου Θεωνά, που παρασκεύαζε τα φάρμακα. Και ενώ ακόμα η λουσιμένη στα αίματα κεφαλή του μάρτυρα ήταν κατά γης, ομολόγησε κι αυτός το Χριστό. Μανιασμένοι τότε οι ειδωλολάτρες από την απρόσμενη αυτή ομολογία, τον θάβουν ζωντανό στο χώμα. Έτσι ο Θεωνάς βρήκε ένδοξο θάνατο και η ψυχή του μαζί μ' αυτήν του Αγίου Θεοπέμπτου, ανέβηκαν στον αθλοθέτη και στεφανοδότη Θεό.

Αγία Συγκλητική: Δεύτερη γέννα

Ερώτησαν κάποτε την Αγία Συγκλητική· τι διαφέρει ο άλλος κόσμος από τούτον εδώ όπου ζούμε τώρα; Και η μακαρία Συγκλητική αποκρίθηκε: Το παιδί ενόσω βρίσκεται μέσα στην κοιλιά της μάνας του, ζει πολύ στενοχωρημένο, όντας ανακατωμένο μέσα στη λάσπη της μήτρας, ωσάν τυφλό. Όταν όμως έλθει η ώρα του και γεννηθεί, λυτερώνεται από την στενοχώριαν εκείνη, όπου ήτανε κλειδωμένο, και χωρίς να το καταλάβει έρχεται σε ένα καινούριο κόσμο γεμάτον φως, ευρυχωρία και απόλαυση.

Ένα τέτοιο πράμα γίνεται και με την ψυχή του ανθρώπου. Στενοχωριέται μέσα στην κοιλιά του τουνού του ψεύτικου κόσμου, έως ότου έβγει απ' αυτόν και πάει στην άλλη ζωή την αιώνιο, όπου, αντί ήλιος βλέπει ν' αστράφτει η όψη του Χριστού, αντί αέρα αναπνέει το Άγιο Πνεύμα και αντί θροφή γεύεται την Δόξα του Θεού. Η πρώτη γέννα μας έχει και πείνα. Η δεύτερη γέννα είναι Ανάστασις και Χόρτασις. «Χορτασθήσομαι εν τω οφθῆναι μοι την δόξαν Σου».

Ρόδος, Αρχιμ. Χρυσόστομος Μουστάκας
Περιοδικό Κιβωτός
Απρίλιος 1953
ΑΦ 16